

İran'da Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikası...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; harunaykutgoker@gmail.com

Bıkmadınızsa yine İran! Ama bu kez konumuz salt bilim değil; bilim, teknoloji ve yenilik politika ve uygulama sonuçları... Ve bu hafta noktayı koyuyoruz.

“Science and Innovations in Iran”ın editörleri Abdol S. Soofi ve Sepehr Ghazinoory, kitapta daha çok, İran Devrimi (1979) sonrasında işbaşına gelen yönetimlerin sınaî gelişme politika ve uygulamalarının ele alındığına işaretlerle diyorlar ki: “Bu politikalar hükûmetin ekonomide eşgüdümü sağlamadaki rolüyle ilgilidir. Ülkedeki üretim ilişkilerinde egemen unsur özel mülkiyet olduğu ve çoğu değişikliklere pazar güçleri aracılık ettiği için, ekonominin sanayileştirilmesi sürecinde hükûmetin başlıca rolü de ekonomik etkinliklerin eşgüdümünde ortaya çıkan pazar tökezlemesiyle ilintili olmuştur. Ama İran ekonomisinde karşılaşılan eşgüdüm tökezlemeleri o denli yaygındır ki, dıştan bakan bir göz haklı olarak hem pazarın hem de hükûmetin tökezlediğini rahatlıkla söyleyebilir.”(Giriş Bölümü, s.2-3)

Soofi ve Sepehr Ghazinoory, hem yeni sanayileşen Doğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri hem de İran'ın deneyimlerine bakarak, hükûmetin rolünün pazarın başarıya yeteneğini (performansını) güçlendirici yönde olması gerektiğini savunuyor ve diğer bölüm yazarlarının da İran'ın bilim, teknoloji ve yenilik politikalarını bu görüş açısından değerlendirdiklerini belirtiyorlar. Bu değerlendirmelere göz atıldığında şu görüşlerin paylaşıldığı görülüyor:

“Son otuz yıl içinde İran'da çok sayıda bilim ve teknoloji politikası dokümanı hazırlanmıştır. Bunlar incelendiğinde, bu politikalarından bazılarının hiç uygulanmadığı; bazılarının da mevcut politika ve dokümanların tekrarından ibaret olduğu hemen göze çarpar. İran için kapsamlı bir Bilimsel Yol Haritası ancak Ayetullah Hamaney'in himaye ve rehberliğinde, 2010 yılında hazırlanmıştır. Bu modern bir bilim, teknoloji ve yenilik planıdır.”(Mehdi Goodarzi ve Soroush Ghazinoori, s.50) Politika belirleme ve uygulamadaki başarısızlıklarsa anılan müelliflerce genel olarak şu nedenlere bağlanmış:

- Ülkenin, petrol gelirlerine olan aşırı bağımlılığı nedeniyle bu gelirlerdeki dalgalanmaların ülkede bilimsel ve teknolojik gelişmeyi etkiliyor olması...
- Politikaları belirleyen birbirine paralel yapıların varlığı ve çatışan politikalar...
- Bilim ve teknoloji politikasıyla makroekonomik politika arasındaki kopukluk...
- Politikanın etkin olarak izlenip değerlendirilmemesi...
- Bilim ve teknoloji politikası tasarımı destekleyecek veri derleme sistemi eksikliği...
- Bilim ve teknoloji politikasında ülkede 'bilim ve teknoloji talebi yaratılması' meselesinin dikkate alınmaması...
- Ulusal bilim ve teknoloji politikası tasarlanırken yerli ve yabancı teknoloji uzmanları arasında işbirliği yapılmasının ihmali... (M. Goodarzi ve Soroush Ghazinoori, s.53-4)

Kitapta ulusal yenilik sistemi de irdelenmiş. Varılan sonuç şu: *“Önemli bir mesele, Batı ekonomilerinin İran'a uyguladıkları müeyyideler sonucu teknoloji transferinde karşılaşılan kısıtlardır... Ama bu kısıtlar bir yandan da ülkeyi gereksindiği bilim ve teknolojiyi geliştirmek için kendi insan kaynakları ve kendi yeteneğine dayanmak konusunda teşvik edici oluyor... Asıl sıkıntı bilgiyi sanayide ekonomik faydaya dönüştürememekte... Oysa ulusal yenilik sistemlerinin can alıcı noktası iş yaratmaktır. Bu olmazsa ARGE, yenilik ve değer yaratma zinciri kopar. İran'da da olan bu... Ama İran'ın önderleri sorunun farkına vardılar; bu konuya giderek daha fazla önem vermekteler.”(A. S. Soofi ve diğerleri, s. 82-3)*

Evet, sonunda kitabı bitirdik. Sanıyorum, İnan'da bilim, teknoloji ve yenilik meseleleri ile ilgili olarak söylenenlerin çoğu sizlere de pek yabancı gelmemiştir. Bir farkla, önceki söyleşimizi bitirirken de işaret etmiştim; sanki onlarda daha iyiye doğru bir gidiş var. Bizse bindik bir alamete gidiyoruz kıyamete...

CBT. 20 Şubat 2015